

Висновки. Отже, науково-педагогічним працівникам ЗВО, зокрема медичного коледжу, необхідно враховувати, що формування власного індивідуального стилю спілкування і взаємозв'язків зі студентами тісно взаємопов'язане із розвитком творчої індивідуальності самого викладача, педагогічною етикою та його науковою продуктивністю.

Таким чином, одним із важливих компонентів педагогічної етики є комунікативна компетентність як складова професійної культури викладача ЗВО. Головне завдання викладача при цьому – вміле використання системи прийомів (психологічних, мимічних, мовленнєвих тощо), які він обирає для організації структури спілкування, адже неефективний педагогічний вплив може призвести до виникнення конфлікту між викладачем і студентом.

Перспективи подальших наукових досліджень спрямовуватимуться на розробку методики розвитку

професійної культури викладача медичного ЗВО як важливої складової педагогічної етики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко В. Модернізація освіти: політика і практика / В. Андрущенко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 12–15.
2. Бойко А. Найвища цінність – людина / А. Бойко // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 2. – С. 54–57.
3. Бондар В. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / В. Бондар. – К. : Вересень, 1996. – 129 с.
4. Биомедицинская этика / отв. ред. В. И. Покровский. – М. : Медицина, 1997. – 270 с.
5. Державна національна програма «Освіта»: Україна ХХІ століття. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.

Дата надходження до редакції: 19.11.2018 р.

УДК 37.01

Світлана ЯКУБОВСЬКА,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри суспільних дисциплін
Національного університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне*

Ірина МЕЛЬНИЧУК,

*студентка магістратури
Національного університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне*

ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У статті розглядається питання полікультурного виховання. Аналізується загальнопедагогічна проблема сутності такого виховання. Визначається його специфіка та основні етапи розвитку відповідно до нової освітньої парадигми.

Ключові слова: полікультурне виховання, поліетнічне й полікультурне суспільство, культурні цінності, плюралізм культур.

В статті рассматривается вопрос поликультурного воспитания. Анализируется общепедагогическая проблема сущности такого воспитания. Определяется его специфика и основные этапы развития в соответствии с новой образовательной парадигмой.

Ключевые слова: поликультурное воспитание, полиэтничное и поликультурное общество, культурные ценности, плюрализм культур.

The article clarifies the question of the origin and prospects of the development of multicultural education, analyzes the state of the problem in modern pedagogy, describes the general pedagogical question of the essence of multicultural education, specifies the specifics and the

main stages of the development of multicultural education in accordance with the new educational paradigm.

Key words: multicultural education, polyethnic and multicultural society, cultural values, pluralism of cultures.

Постановка проблеми. Становлення громадянського суспільства в Україні можливе лише за умови трансформації етнічної спільноти в суспільно-політичну, об'єднану спільними цінностями і пріоритетами.

Перспективи розвитку освіти народів різних національностей залежать насамперед від умов розвитку їх мови та культури, які існують в тому чи іншому регіоні країни. Українське законодавство і практику регулювання етнонаціональних процесів у всіх сферах діяльності сформовано державою відповідно до міжнародних норм та рекомендацій, викладених у Загальній декларації прав людини, Рамковій конвенції Ради Європи про захист національних меншин, Європейській хартії регіональних мов або мов меншин, Гаазьких рекомендаціях Верховного Комісара ОБСЄ щодо прав національних меншин на освіту та інших документах.

Актуальною проблемою сучасної педагогічної практики є полікультурне виховання дітей, що ґрунтується на принципах рівності і недискримінації у всебічному розвитку особистості та створенні навчальним закладом умов для збереження національних мов та культур.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Аналіз значної кількості наукових джерел з означеного питання засвідчив, що проблема виховання студентів коледжу за умов полікультурного освітнього простору – одна із найважливіших у педагогічній науці. Підтвердженням цього є численні та різноаспектні дослідження О. А. Абдулліної, С. І. Архангельської, О. А. Дубасенюк, Л. Г. Вяткіна, І. А. Зязона, Л. О. Карпинської, В. Г. Кременя, Н. В. Кузьміної, І. Ф. Лощенової, Н. Г. Ничкало, Л. П. Пуховської, І. П. Раченко, С. О. Сисоевої, В. О. Сластьоніна, О. В. Сухомлинської та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Проблема формування полікультурного середовища в умовах коледжу на сьогодні є досить актуальною. Адже полікультурність майбутнього громадянина виховується не лише під час навчального процесу. Насамперед йдеться про встановлення доброзичливих, позитивних взаємовідносин між учнями різних національностей, відпрацювання навичок поведінки, які базуються на розумінні, терпимості, компромісі, самоповазі та повазі до оточуючих.

Мета статті – дослідити проблему виховання студентів коледжу в умовах полікультурного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Проблема підготовки людей до життя в сучасному суспільстві в умовах імперативної багатонаціональності й полікультурності перебуває в центрі уваги значної кількості дослідників. Виклики сучасного багатонаціонального суспільства знайшли відображення в ідеях і практиці полікультурної освіти, що покликана готувати майбутнього громадянина до життя й діяльності в умовах сьогодення. Зважаючи на це, особливого значення набуває проблема реалізації принципу полікультурності, задекларованого в офіційних документах, які регламентують державну політику в галузі освіти в Україні, зокрема Законі України «Про освіту» (2017), законопроекті № 5670-д «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2017), Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (2000), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Законі України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2003), Указі Президента України № 161/2010 «Про Концепцію державної мовної політики» (2010), Законі України «Про засади державної мовної політики» (2013), Концепції розвитку загальної середньої освіти, Державному стандарті базової і повної середньої освіти (2003), комюніке ЮНЕСКО «Сприяння якості освіти» (Париж, 1998) та інших нормативних документах, що актуалізують вимоги суспільства до виховання полікультурної особистості.

Становлення нової освітньої парадигми в українському соціумі відбувається в умовах глобалізації, зростання впливу етнокультурного чинника, переходу до інформаційного суспільства. Складною і невирішеною залишається проблема збереження і розвитку духовних пріоритетів, формування особистості в межах системи освіти, що створює передумови для

модернізації педагогічної освіти, пошуків ефективних шляхів набуття індивідом особистісних та соціальних якостей на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Самобутньою ознакою початку XXI століття є посилення взаємодії і взаємозалежності країн і народів задля взаємозбагачення культур. У цих умовах проблема толерантного співіснування різних етнічних і соціальних спільнот усвідомлюється вченими всього світу, оскільки моноетнічних держав практично немає, а отже, акцентується значущість полікультурної освіти, що дозволяє людині сформувати здатність толерантного ставлення до іншопольового досвіду [1, с. 34].

Найважливішими чинниками, які актуалізували наукові пошуки в галузі полікультурної освіти, є розширення зв'язків між державами, посилення процесів глобалізації, інтернаціоналізації, глибоке осмислення феномену культури як явища, що пронизує всі сфери соціального буття, процес полілогу та взаємовпливу світових і локальних культур, становлення гуманістичної парадигми як доміанти соціокультурного процесу, посилення інтеграційних процесів у науці. Соціальна, політична, демографічна, культурна трансформація багатоетнічних і багатокультурних держав зумовила пошук адекватних педагогічних рішень з урахуванням інтересів усіх представлених у суспільстві етнокультурних груп. Нині відчувається гостра необхідність обґрунтування й реалізації освіти, що протистоїть ксенофобії та міжнаціональній ворожнечі [2, с. 86].

Поняття «полікультурний простір освіти» трактується як динамічна система різних за розміром та змістом культурних полів взаємовпливу і взаємодій суб'єктів освіти, які є носіями певного культурного та субкультурного досвіду [7, с. 58]. Основними елементами полікультурного простору освіти є суб'єктний культурний досвід, особливості культурних інтересів, обсяг культурної інформації, включеної в освіту.

Складний і суперечливий процес національного відродження в Україні потребує всебічного осмислення історичних, політичних, соціальних, етнокультурних детермінант, що визначають особливості культурно-освітнього життя держави загалом та її окремих регіонів зокрема. У зв'язку з цим стає необхідним створення і налагодження конкретного механізму, в якому етнічна самосвідомість була б важливим чинником усвідомлення причетності до рідної етнічної культури, розуміння її значення в консолідації української нації, формуванні її національно-державних інтересів.

Ураховуючи глибокi та динамічні зміни, що відбуваються у світі протягом останніх десятиліть, світова педагогічна думка шукає відповідні шляхи розвитку освіти, адже саме освіта в полікультурному вияві має сприяти тому, аби людина усвідомила своє національне коріння. Саме тому їй необхідно прищепити повагу до інших культур.

Отже, щоб пізнати народ, необхідно пізнати його культуру. Зважаючи на це, можна зробити висновок, що полікультурність – це елемент загальної культури. Усвідомлення людиною культури поступово наближає її до сприйняття себе як мікрокультури, визначає межі її особистого місця у просторі культури загалом.

Полікультурне виховання зорієнтоване на виховання такої особистості, що зберігає соціокультурну ідентичність, прагне до розуміння та поваги інших культурно-етнічних спільнот, намагається жити в мирі та злагоді з представниками різних національностей, рас, вірувань, готова до активної творчої діяльності в динамічному полікультурному і багатонаціональному середовищі.

Воно допомагає молоді краще зрозуміти власну культуру, її місце та роль у розвитку світової культури, сприяє засвоєнню культурно-виховних цінностей, робить акцент на взаємозв'язку культур та їх співіснуванні в єдиному соціальному просторі [4]. Полікультурне виховання сприяє зниженню соціальної напруги в суспільстві, формує індивіда, готового до міжкультурного діалогу, розширює можливості полікультурного простору та створює умови для розвитку особистості.

У процесі планування змісту полікультурного виховання необхідно брати до уваги соціокультурну специфіку середовища, в якому знаходяться студенти, та їхні індивідуальні особливості. Таким чином, зміст полікультурного виховання необхідно орієнтувати на створення умов для соціально-культурної ідентифікації особистості, яка визначає її статус під час участі в міжкультурному діалозі; формування уявлень про культурно-етнічну різноманітність світу як у просторі, так і в часі; виховання терпимості та поваги до права кожного народу зберігати культурну самобутність; розуміння студентами технологій реконструкції цінностей культурних спільностей, які беруть участь у діалозі; розвиток здібностей до критичного засвоєння полікультурної реальності.

Викладачеві коледжу необхідно допомогти студентам усвідомити, що у світі існує безліч цінностей, деякі з яких формуються на основі традицій того чи іншого народу та є закономірним здобутком його досвіду й історичного розвитку. Як стверджує С. Дрожжина: «Основними методами і формами реалізації завдань навчально-виховного процесу в навчальних закладах України мають стати ... бесіди, лекції про історію, культуру, звичаї, культурні взаємозв'язки, літературу та мистецтво різних народів та країн, диспути про культуру міжетнічних відносин, засідання «круглих столів». До інноваційних виховних технологій відносять тренінги, які дозволяють отримувати нові можливості змінити себе на краще, глибше зрозуміти власні почуття, думки і почуття іншої людини, навчитися дотримуватися існуючих правил поведінки» [3].

Одним із головних способів організації полікультурного виховання є забезпечення культурологічної спрямованості філологічної освіти та введення полікультурного компонента в різні навчальні дисципліни. Лідирує при цьому двомовне та багатомовне навчання, яке не лише сприяє комунікації, але й дозволяє долучатися до різних способів мислення, відчуття, поведінки. Іноземна мова є не об'єктом вивчення, а засобом отримання знань, як наслідок – виникає подвійний ефект, адже таким чином одночасно набуваються нові знання і мовленнєві навички [4, с. 27].

Підготовка студентів коледжу на засадах полікультурної освіти передбачає спрямування змісту освіти й педагогічного процесу на формування у студентів готовності до усвідомленого вибору моральних цінностей і продуктивної професійної діяльності в умовах культурного і політичного розмаїття в суспільстві. Зважаючи на означене вище, ідеї багатокультурності суспільства й полікультурної освіти не є сучасними, адже свого часу до них зверталися Я. А. Коменський (надавав вагомому значення вихованню молоді, зокрема вмінню мирно співіснувати з іншими, виконувати взаємні обов'язки, поважати і любити оточуючих) та Г. С. Сковорода (у своїй освітньо-виховній концепції дотримувався тих самих ідей).

У полікультурній підготовці важливим є вивчення найкращих культурних надбань та людських чеснот (мужності, поваги до старших, непоказної гостинності, відваги тощо) не лише народів, що мешкають на території держави, а й інших народів світу.

Важливо, щоб ціннісні орієнтири сприяли моральному вдосконаленню людини, збагачували інтелектуальну й емоційну сфери життя. Отже, мета полікультурної освіти в коледжі – формування особистості дипломованого професіонала, культурно збагаченої й освіченої людини, здатної до успішної самореалізації і високопродуктивної професійної діяльності в умовах полікультурного суспільства; людини, яка має гуманістичний світогляд і навчена жити в мирі та злагоді з носіями різноманітних культур [4].

Таким чином, основними завданнями полікультурної підготовки є такі: оволодіння студентами знаннями щодо культурного розмаїття світу; формування уявлень про культурні відмінності як джерело суспільного прогресу та самовдосконалення; виховання поважного відношення до рідної культури; стимулювання пізнавального інтересу до інших культур; розвиток знань, умінь і навичок міжкультурного спілкування.

Вагоме значення у процесі виховання особистості студента в полікультурному середовищі відіграє вивчення іноземних мов, адже це важливе джерело культури. Будучи близьким до ідеї гуманного міжнаціонального співіснування, полікультурне виховання не підтримує консолідацію на базі корпоративної ворожнечі, протистояння іншим соціальним групам, цивілізаціям та духовним цінностям. З одного боку, полікультурне виховання нівелює формування людини позанаціональної культури, а з іншого – сприяє зародженню мультиідентичної особистості як зосередження декількох цивілізацій.

Таким чином, у ході полікультурної підготовки основну увагу слід зосереджувати на: формуванні в майбутніх спеціалістів особистих і соціальних навичок (упевненості в собі, креативності, уміння спілкуватися, адаптуватися та виявляти співчуття), необхідних для керівництва класом, співпраці зі своїми колегами та батьками; опануванні полікультурних дисциплін та вмінні визначати, організувати й передавати знання предмета; проходженні педагогічної практики, знаннях шкільної системи та принципів її функціонування; роздумах про цінності та шляхи їхньої передачі молоді в багатокультурних суспільствах європейського простору.

Висновки. Отже, поступове усвідомлення необхідності полікультурного виховання тими, хто навчає, і тими, хто навчається, – важливий крок до створення єдиної європейської родини. Цей процес буде ефективним лише тоді, коли у студентів коледжу сформується повага до: культур народів світу, розуміння загальнолюдського і специфічного в них, глобальних, загальносвітових подій, розуміння їх особливостей і наслідків для долі народів світу, а різні погляди на світові явища і події будуть визнані рівноправними. Соціальна значущість і практична необхідність полікультурного виховання сучасної молоді, а також наявність суперечностей щодо досягнення кінцевої мети в мікро- та макросоціумі надають підстави для подальшого вивчення означеної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гасанов З. Т. Проблемы воспитания патриотизма, дружбы народов, веротерпимости / З. Т. Гасанов // Педагогика. – 2001. – № 4. – С. 24–30.
2. Губман Б. Л. Западная философия культуры XX века / Б. Л. Губман. – Тверь : ЛЕАН, 1997.
3. Дрожжина С. В. Мультикультуралізм як концептуальна модель та праксеологія розуміння сучасного українського соціуму : монографія / С. В. Дрожжина ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009.
4. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; гол. ред. О. С. Мельничук та ін. – К. : Наук. думка, 1989. – Т. 3.
5. Зязюн І. Культура в контексті політики й освіти / І. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. Спеціальний випуск. – 1997. – № 3–4. – Ч. 1. – С. 5–16.
6. Лещенко М. П. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання / М. П. Лещенко. – К., 1995.
7. Наушабаева С. У. Проблема полікультурного образования в американской педагогике (анализ концепции Д. Бэнкса) / С. У. Наушабаева // Педагогика. – 1993. – № 1. – С. 104–109.
8. Першукова О. Європейська багатомовність в освіті / О. Першукова // Шлях освіти. – 2000. – № 4 (18). – С. 24–26.
9. Солodka А. Полікультурне виховання та освіта – крок до інтеграції освіти України в єдиний загальнокультурний простір / А. Солodka // Науковий вісник Миколаївського державного університету : зб. праць. – Миколаїв : МДУ, 2005. – С. 212–217.

Дата надходження до редакції: 19.11.2018 р.